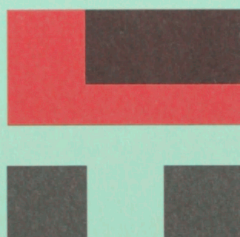

Leif Thomsen
– kunst og håndværk forenet
af Henrik Sejerkilde

I dansk bogtryks glansperiode strålede Leif Thomsen stærkt. Med sin sans for forfinet typografi skabte han klassisk bogtypografi og moderne reklamegrafik af international klasse. Den kunstneriske bogtrykker havde sine egne ideer om, hvordan opgaverne skulle løses, men havde en trofast kundekreds, indtil han i 1970 forlod Danmark og slog sig ned i det solrige Spanien, der passede bedre til hans varmblodede temperament.

Perlerækken af gode håndværkere er næsten uendelig. Efterkrigsårene var dansk bogtryks »finest hour«, hvor kombinationen af dedikerede fagfolk og nyt materiel i trykkerierne skabte fine resultater. En af de skikkelser, der satte et markant aftryk på perioden, var Leif Thomsen. Typograf med eget trykkeri i hjertet af København i perioden 1947-69. Hans særkende var en unik æstetisk sans, der viste sig både i de mange merkantile tryksager, der skaffede virksomheden omsætning, og i de mange små bøger, der også udgik fra hans officin i Kattesundet. Altid var opgaverne løst forfinet og gennemtænkt – og hans kunstneriske åre flød også for eksperimentet. Det kom blandt andet til udtryk i et mangeårigt samarbejde med det berømte svenske designmakkerpar Melin & Österlin. Leif Thomsen var desuden et markant medlem af sammenlutningen Grafisk Cirkel, hvor en række af dansk bogtryks bedste kræfter forenede sig i udsendelsen af typografiske eksperimenter.

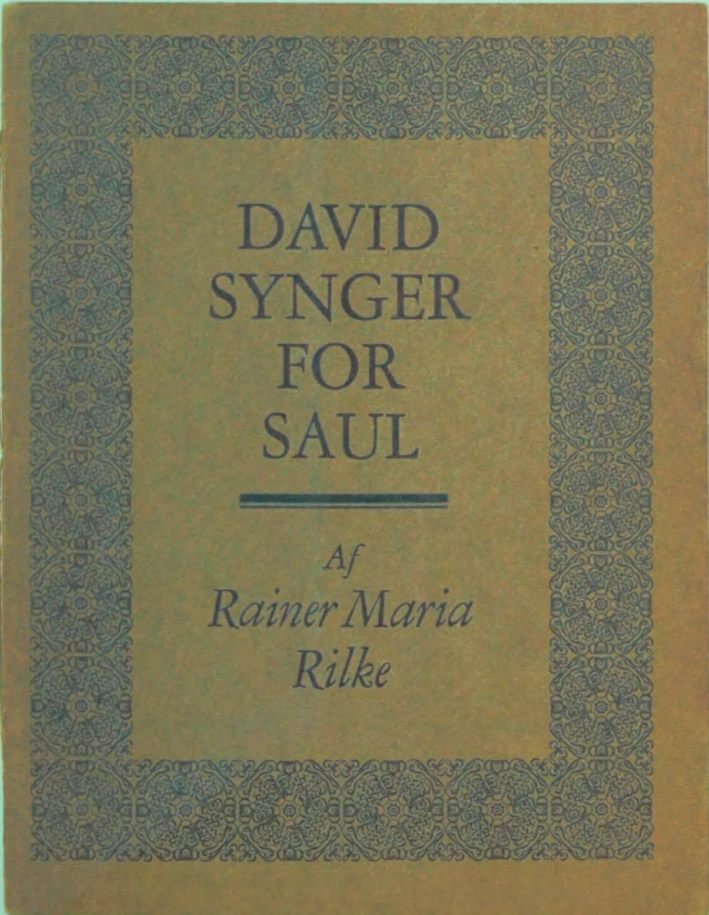
Forening for Boghaandværks historie. Forfatteren Simon Gullander havde sat det lille hæfte med redegørelsen for Forening for Boghaandværks virke med den klassiske, men lidt kedelige Benzsch Antikva. Men da Leif Thomsen overtog opgaven med trykning og tilrettelægning, blev publikationen piftet en hel del op med brug af ornamenter på omslaget og tekst sat med Engelsk Modern.

Rainer Maria Rilke: *David synger for Saul.* Oversat af Thorkild Bjørnvig. — Udsendt som julehilsen 1948 med karakterfuld anvendelse af ornamenter på det grå kartonomslag. Dobbelstregen går igen i andre udforminger inde i det beskedne hæfte.

Forening for Boghaandværks historie

DAVID
SYNGER
FOR
SAUL

Af
*Rainer Maria
Rilke*

Men det begyndte i Lunderskov

Tidligt kom Leif Thomsen i kontakt med sortekunsten i den lille sydjyske stationsby. Hans far, der oprindelig var maler, blev som mange andre ramt af den spanske syge efter Første Verdenskrig. Det betød, at han ikke længere kunne klare sit malerarbejde, og han købte derfor en boghandel i Lunderskov. Her anskaffede han sig også en trædedigelpresse og lidt forskellig skrift, som satte ham i stand til uden nogen form for faglig uddannelse at fremstille småtryksager for de lokale kunder. Men Leif Thomsens far havde en kunstnerisk åre og formåede – ifølge sønnen – at lave pæne tryksager. Hans helbred var imidlertid så skrøbeligt, at både moderen og sønnen måtte hjælpe til i trykkeriet. Leif Thomsen satte de første 16 siders skær sats allerede som 10-årig.

Trykkeriet gik fortsat godt og blev udvidet med bedre maskiner, men så døde faderen, og moderen og den da 14-årige Leif måtte drive det videre alene.

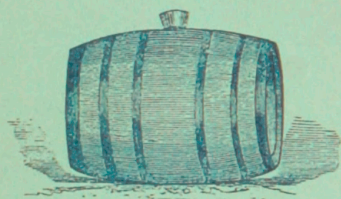
Interessen for sortekunsten var ikke blevet kvalt i hårdt arbejde. Den unge Leif Thomsen rejste til Odense, hvor han kom i lære som hånd sætter i 1933.

Allerede som lærling markerede han sig i tidens mange satskonkurrencer, og efter at have deltaget i et sommerkursus på Fagskolen for Boghaandværk kom han til Egmont H. Petersens kgl. Hof-Bogtrykkeri – datidens mest moderne trykkerivirksomhed.

Henning O'Strit: *Hvem kan sove i vinens nat?* Indtryk fra en rejse i Douro-dalen under vin høsten i oktober 1952. To udgaver: 1: Julehilsen fra Leif Thomsens Bogtrykkeri 1952, 2: Vinbranchens Propaganda 1953.
— Et eksempel på Leif Thomsens eminente skriftbehandling på titelbladet.

HVEM KAN SOVE I

VINENS NAT

INDTRYK FRA EN REJSE I

DOURO-DALEN UNDER

VINHØSTEN I OKTOBER 1952

af HENNING O'STRIT

KØBENHAVN MCMLIII

Midt i de ophidsede diskussioner om Jan Tschicholds elementære typografi mødte han her nogle af de mest markante skikkelser i 1930'ernes faglige arbejde, bl.a. Viggo Naae, der selv var kommet til trykkeriet fra den berømte Niels P. Thomsens Bogtrykkeri i Holstebro.

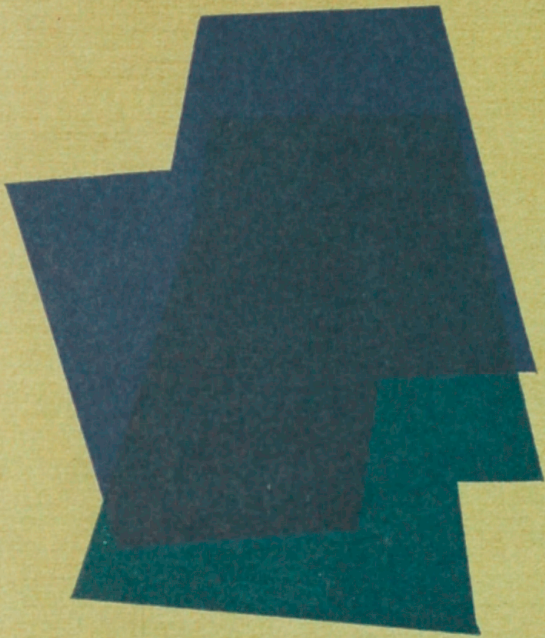
Formgivning

Efter et stykke tid fik Leif Thomsen imidlertid gigtfeber og måtte opgive sit job på trykkeriet. Da han atter blev rask, fik han i stedet ansættelse på et meget mindre trykkeri: Magnus Pedersen.

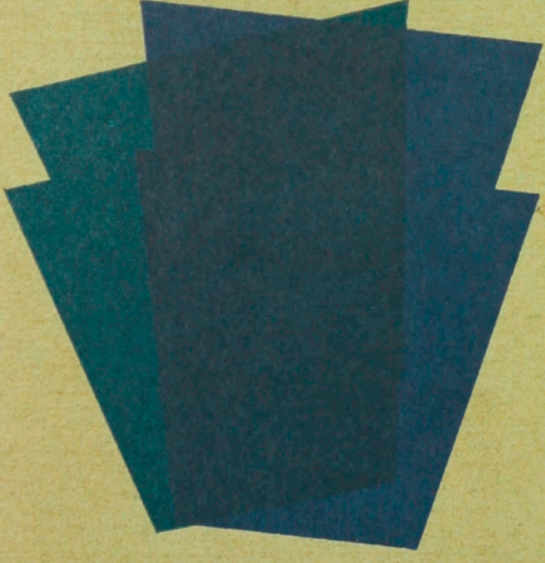
De mange års erfaring – og et selvbevidst sind – gjorde, at tanken om at vove springet til en tilværelse som selvstændig bogtrykker modnedes. Han havde tilsyneladende arvet faderens æstetiske sans og var meget optaget af formgivning, der netop i de år fik en mere fremtrædende plads i bogfremstillingen, efter at folk som Viggo Naae, Kai Pelt og Henry Thejls havde vist vejen. Hvor det før havde været overladt til faktor eller en typograf på trykkeriet at stå for udformningen af tryksagerne, kom formgiverne i disse år ind som et ekstra, æstetisk kontrollerende led.

Viggo Naae havde i 1940 forladt sin faste stilling hos Egmont H. Petersen til fordel for en tilværelse som freelanceformgiver, Kai Pelt forfattede i 1944 den første bog om skitsering på dansk, og Henry Thejls havde en række formgivningsopgaver for trykkerier og forlag som A.W. Henningsens Bogtrykkeri og Chr. Erichsens Forlag ved siden af sit

Tove Ditlevsen: *Flugten fra opvasken*. Udsendt ved årsskiftet 1956/57 af Bent W. Dahistrøm som publikation nummer 6 i serien »Typografi og Litteratur«. Dahistrøm, der var forlagsredaktør og hogsamler, havde siden slutningen af 1940'erne stået bag rækken, hvoraf de fleste er trykt hos Leif Thomsen.

Flugten fra opvasken af Tove Ditlevsen

virke som lærer på Fagskolen for Boghaandværk.

Leif Thomsen begyndte også at lave layouts for forskellige firmaer, men i længden var det for utilfredsstillende kun at være på sidelinjen, og derfor nedsatte han sig som selvstændig i sin lejlighed i 1947 – med den gamle trædedigel hjemme fra moderens trykkeri og en enkelt kasse skrift.

Kattesundet

Ret hurtigt fandt Leif Thomsen dog mere egnede lokaler – i Kattesundet, hvor han forblev i resten af sin aktive karriere i Danmark. Først rykkede han ind på tredje sal, men udvide siden i resten af huset – som han købte – og hvor trykkerivirksomheden optog godt 500 kvadratmeter.

Der herskede en meget personlig og næsten parisisk stemning over det gamle 1700-talshus, og mange besøgende blev fascineret af den specielle ånd, der hvilede over huset. Den svenske typograf Carl-Fredrik Hultenheim har beskrevet sit første møde med København – og Leif Thomsen. Det foregik i sommeren 1949: »En vackert handmålad skylt, med engelsk skrift, annonserade hans närvaro: Leif Thomsen, Bogtrycker – 2. sal Kontor – 3. sal Sætter. En smal vindlande trappa ledde upp till de diminutiva arbetslokalerna. Över regalerne, med svartlackerade kastfronter, hängde skomakarlampornas pappersskärmar i citron, orange och grönt i effektfull kontrast mot de rena kalkvita väggarna. Kontoret var sparsamt inrett med Mogens Koch-ritade

VERTIKALREKLAMMEKORTER I IND- OG UDLAND · SERIEFOTOKULLER · DISPLAYS · BUTIKREKLAME
KONFABRISSTADEN · ARBEJDSKØN · TELEFONER · BILKORT · BYER OG VILDE

aaris & albertsen

C. DRECHSLER

PAPIRYAREFABRIK OG KØRVOLUTTFABRIK

SDA, RINGVEJ 47
8250 GRØFTAUP
TELEFON 793841
TELEGRAM. GERSPAPIR
POSTBOKS 2122

Inger Klingsberg · boligkonsulent mdb · adr. gløselvej 5 · København F · telefon go 2240

Texoflex · Norum Hovedgade 5 · Norum · Telefon 801102 · Giro 119675 **TEXOFLEX**

möbler i brunsvart Bangkok-teak. I en fönstersmyg tronade ett antikt glas invid en gammal cognacsflaska.«

Thomsen tog venligt imod den unge svensker og bød på øl og biksemad, og Hultenheims tilbageblik indfanger fint stemningen i officinet, hvor også de ansatte følte, at de var en del af et specielt miljø.

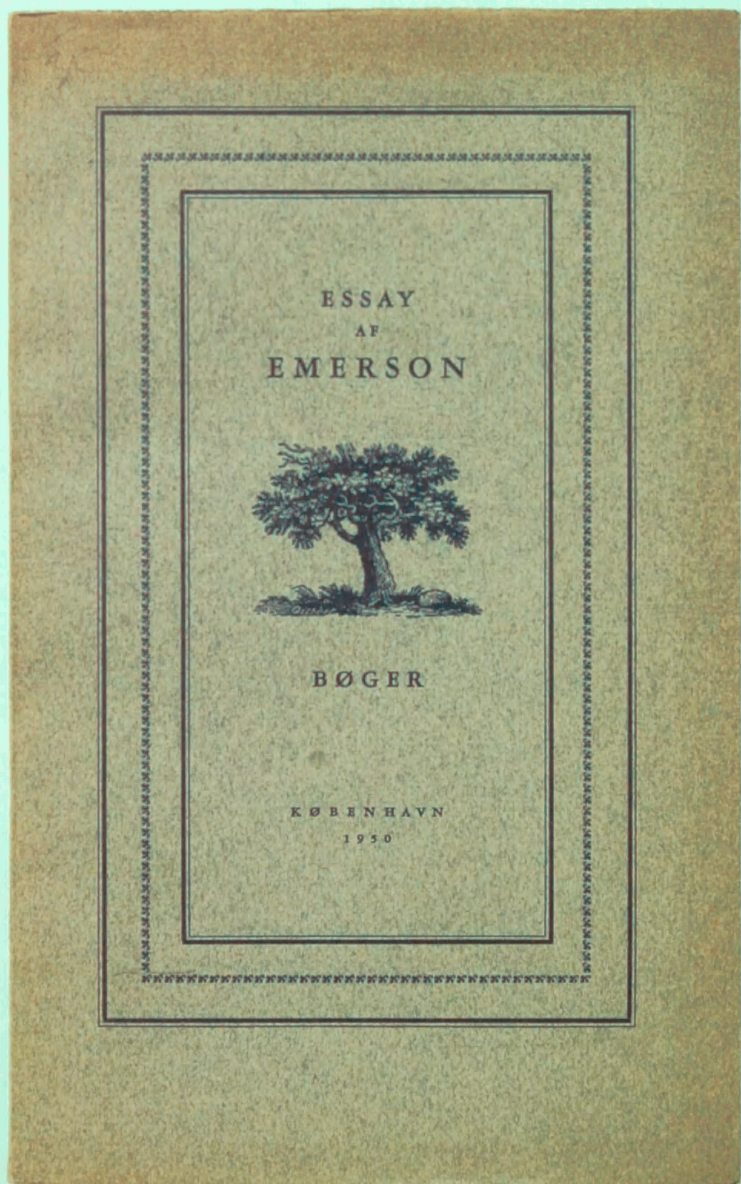
Leif Thomsen var en stor elsker af moderne kunst, og mange af datidens store kunstnere dukkede af og til op i huset. Maleren Richard Mørtensen og billedhuggeren Robert Jacobsen hørte til blandt de kreative kræfter, der befolkede huset, og i en periode boede en ung arkitekt til leje øverst i huset. Hans navn var Henning Larsen. Den senere verdensberømte arkitekts venner og kolleger kom også i Kattesundet – og det gav ikke sjældent opgaver til Leif Thomsens Bogtrykkeri: bøger, kataloger eller brevpapir. Eksempler på det sidste kan bl.a. ses i *Brevpapir-bogen*, som Henry Thejls udsendte i 1960, hvor en række danske trykkerier og formgivere giver deres bud på smukt brevpapir.

Anerkendt

Leif Thomsens trykkeri blev et lille eksperimenterende værksted, hvor mester førte an i anstrengelserne for at skabe gedigen typografi, både i bogform og – ikke mindst – inden for reklamegrafikken. Som Eli Reimer skrev i *Grafisk Årbog* i 1953: »Leif Thomsen er nået langt – han har skabt sin egen typografiske udtryksform, der stærkest kommer frem, når han arbejder med asymmetrisk

Brevpapir-bogen, der blev udsendt under Henry Thejls' redaktion i 1960, rummer også disse eksempler på forskelligheden i Leif Thomsens typografiske stil: fra det klassiske, britisk-inspirerede, til det helt moderne, enkle – som det ses på hans eget brevpapir.

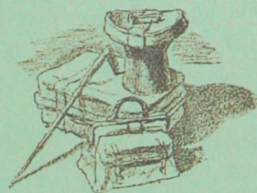
— med kommentaren: «Et essay udgivet af en bogtrykker og derfor behandlet med stor omhu og ærefrygt. Som forhillede er valgt den bedste angelsaksiske typografi, som er fulgt med megen forståelse.»

Ralph Waldo Emerson: *Bøger, Essay*, Udsendt af Leif Thomsens Bogtrykkeri i 1950 i 425 ekspi. Udvalgt som »Gødt Bogarbejde 1950«

H.C. Andersen: *Et Besøg hos Charles Dickens*, Morten A. Korch 1948. Illustreret af Des Asmussen. Trykt hos Leif Thomsen i 1000 ekspi. og udvalgt som »Gødt Bogarbejde 1948«. — Beretningen om digterens besøg hos den engelske kollega i 1857 er sat med Garamond og forsynet med et titelblad, der er en vellykket pastiche over engelsk typografi. Udsendt igen af Danmarks Apotekerforening i samme udstyr i 1968.

Et Besøg hos Charles Dickens

af
H. C. Andersen

Tegninger
af DES ASMUSSEN

Korch

formgivning, og som i stil og klasse rager langt ud over vort lands grænser og placerer ham i international reklamegrafik. Det fremgår tydeligt af hans produktion, at han ikke kan arbejde i den spændetroje af direktiver, som en ansat typograf eller tilrettelægger for det meste arbejder i. Han har formået at samle en kreds af kunder, der kan lide hans arbejde, og for disse har han skabt en række bemærkelsesværdige tryksager.«

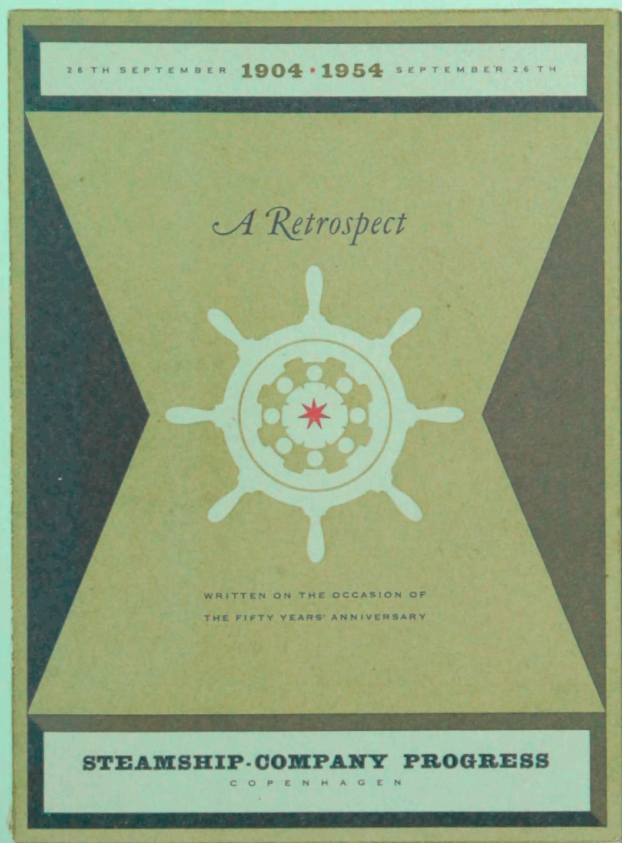
Og allerede året efter at trykkeriet var startet, fik han en bog udvalgt som »Godt Bogarbejde 1948«. Det var H.C. Andersens *Et Besøg hos Charles Dickens*, og de følgende år fulgte yderligere udvalgte titler. I 1949 fik Leif Thomsen to titler udvalgt, digtsamlingen *Nattergalen* af Harald Herdal og *Hyperion* af John Keats. Og i 1950 fulgte Ralph Waldo Emersons essay *Bøger*, som på mange måder er karakteristisk for Leif Thomsens foretrukne stil i de første år: den enkle britisk-inspirerede – kombineret med forfinet anvendelse af ornamenten – sat med Garmond håndsats og trykt på groft forsatspapir.

I en anmeldelse i *Grafisk Teknik* skrev den altid korrekte faktor Aage Wantzin om bogen – og om Thomsen: »Leif Thomsen har det almindeligvis ikke med at benytte voldsomme midler, men til gengæld med så meget mere fin fornemmelse af og indleven i emnet. I det foreliggende tilfælde er f.eks. omslaget fremstået gennem en fortrinlig anvendelse af streger, raskner, typer og en vig-

Fra skriftkasserne. I 1951 udsendte Leif Thomsen sit utraditionelle bud på en skrifttryvebog: en mappe med 23 kartonark, der præsenterede trykkeriets beholdning af skriftter og ornamentter.

Steamship-Company Progress 1904-1954. Et eksempel på et af de jubilæumsskrifter, som udgik fra Thomsens officin. Det lille hæfte blev trykt på glittet papir og indbundet i plæstovertrukket karton - og i typografien anvendte Thomsen tydeligt elementer fra reklamens verden.

net, trykt i sort og mørkeblå farve på gråt smudsomslagspapir; og det ser virkelig tiltalende ud. Garamond er en dejlig skrift; især når den behandles efter sin bestemmelse – altså som i denne publication. Høje, slanke og velproportionerede satskolumner med en skriftanvendelse – og navnlig skriftbehandling – der er langt over gennemsnittet, pryder bogens uglittede blade og henriver den bogglade i den grad, at han føler dobbelt glæde ved at være bogelsker.« Større ros kan man vist ikke opnå.

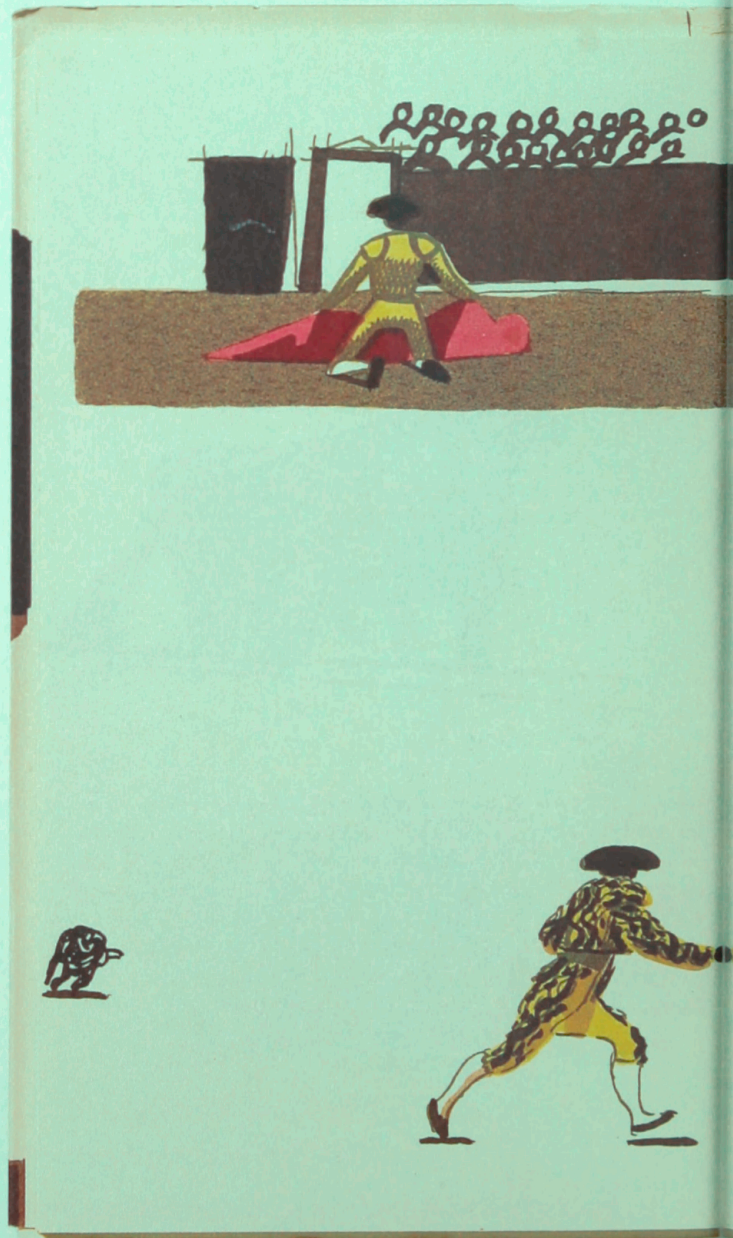
De følgende år bragte flere af Thomsens bøger frem i det gode selskab, *Ny Carlsberg Glyptotek* af Vagn Poulsen blev udvalgt blandt »Aarets bedste Bogarbejde 1969« – hans sidste år som selvstændig bogtrykker i Danmark.

Skriften i mappen

I årene efter 1945 blev den angelsaksiske indflydelse større i dansk bogtypografi. Hvor det op gennem 1930'erne var tyske skriftstøberier – og i nogen grad også Tschicholds elementære typografi – der havde sat præg på danske bøger og tryksager, kom fornyelsen af slidt materiel og fornyelsen i typografien fra Storbritannien. Toneangivende trykkerier som Nordlunde og Langkjær var med i forreste række – og det samme var Leif Thomsen.

Det demonstreres tydeligt i den skriftprøvemappe, han udsendte i 1951. I modsætning til den traditionelle skriftprøvebog udgøres Leif Thomsens af en række kartonark med udvalget af trykkeriets skrifter,

Lars Norrman: *Matadoren*. Det har sikkert animeret den spaniensglade Leif Thomsen ekstra at stå for den typografiske tilrettelægning af Lars Norrmans *Matadoren* fra 1959. Norrman har udført bogens illustrationer i håndlitografi direkte på pladen, hvorefter bogen er trykt i offset hos Permild & Rosengreen.

Mens peonerne Rafael Guzman og Graneret tager imod de første stød og »springer tyren«, gør Redondo en halv runde i arenaen med capoten stående i favnen. Han bider i capote-kraven, som han strækker ved at rykke på hovedet. Hele tiden skotter han til tyren. I eet nu springer han frem, og Rafael og Graneret trækker sig tilbage mod plankeværket. Tyren er såpas gammel, at den ikke gør nogen krumspring, men styrer lige på. Den er hurtig, opmærksom og stærk i bagbenene. Emilio påbegynder straks med nøjagtighed og præcision et par verónicas, tæt fulgt af en halvverónica og afslutter brat det hele med en rap og

lagt i en beskyttende kassette med kunstnerisk udsmykning og en indledende tekst af Auguste Rodin.

En kollega besøgte trykkeriet under udarbejdelsen af kassetten og gav sin undren udtryk: »Tja, det ligner jo ikke meget det, man forstår ved en skriftprøvebog«.

Men Leif Thomsen forsvarede sit utraditionelle valg af format og udstyr i tidsskriftet *Fra A til Z*: »Er det ikke sådan, at liv og farver i det store som det små, det utraditionelle og det fri, det klassiske og det stilsikre efterlader lige så mange indtryk, som der er øjne der ser. Gode som dårlige indtryk. Enten udtrykker man sit oprigtige bifald, eller også siger man højt eller for sig selv: Vorherre bevares! Er det ikke netop det store i vort fag, at der er mere end 1000 måder at løse en typografisk opgave på. Nogle ligner det, man har set før – andre ikke. Man vælger den løsning, man selv synes, er den rette.«

Skriftprøvekassetten afslører under alle omstændigheder, hvor Thomsens typografiske hjerte lå: blandt de elegante britiske skrifter – lige fra gamle 1700-talsskriveskrifter over 1800-tallets Egyptienne til moderne skrifter som Gill og Spartan. Kassetten rummer også prøver på trykkeriets ret omfattende formåen inden for ornamenter.

Som et stilmæssigt naturligt supplement til de klassiske britiske bogskrifter vandt de serifløse skrifter op gennem 1950'erne frem i flere af Thomsens bøger, blandt andet i

Datidens coffee-table book - dengang i sort-hvid. Finn Monies og Gunnar Jensen viste i 1958 i bogen *Træ og arkitektur*, hvordan det naturlige materiale kunne spille sammen med mursten, beton — og indgå i det Danish design-agtige hjem. Leif Thomsen tilrettelagde bogen for Arkitektens Forlag — elegant på glittet papir, sat med Merkantil Grotesk.

Som en særlig variant af det træbeklædte loft vises her et klinkbeklædt loft i et rum, hvor loft og vægge er udført i en fin knaustør fyr med en meget levende årstregning. Inventaret er også udført af træ men adskiller sig ved at være allemalet klaret fra det øvrige træværk. Klinkergulvet tilsluttes træbeklædningen med en plan-forsænket sokkel, og over vinduet danner beklædningen en gardin-fald, to detaljer blandt flere, der karakteriserer den omsorgfulde anvendelse af træet.

bogen *Træ og arkitektur* fra Arkitektens Forlag, sat med Merkantil Grotesk og udvalgt blandt »Årets bedste bøger 1958« – et klassisk eksempel på det, man kunne kalde »Danish design i bogform«.

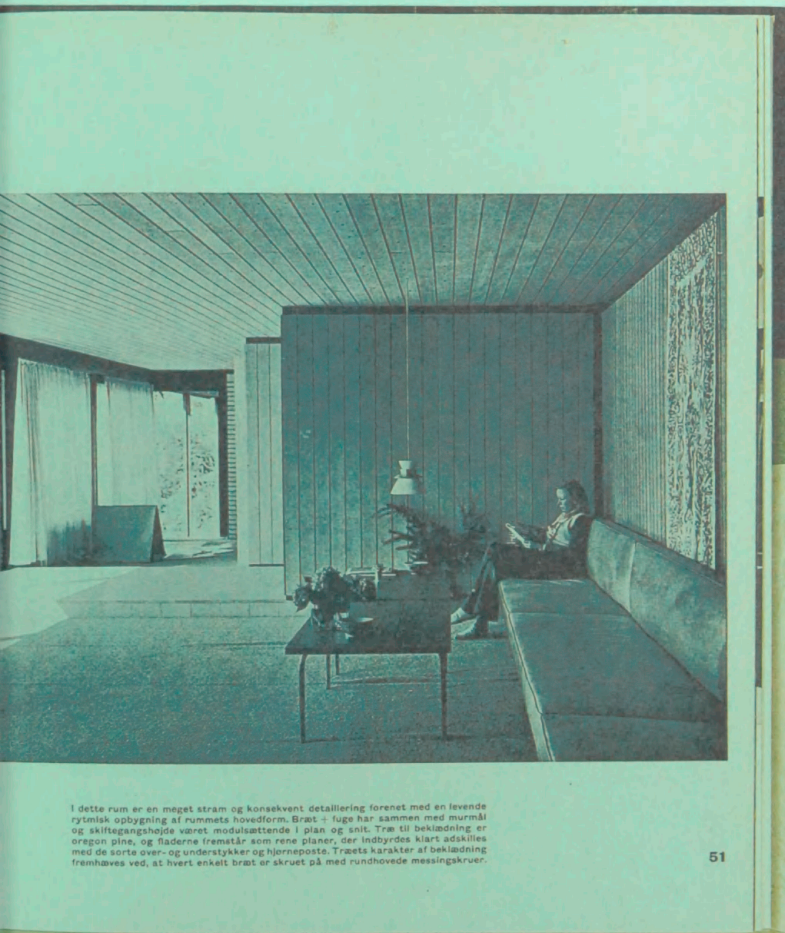
Reklame

Bøgerne var imidlertid ikke Leif Thomsens hovedindtægtskilde. Udformning af emballage, brevpapir og andre merkantile tryksager udgjorde den væsentlige del af indtægten for trykkeriet.

I dag eksisterer der desværre kun ganske få eksempler på den emballage, som Thomsen udførte for en lang række virksomheder, mens der fortsat kan findes eksempler på personaleblade, brevpapir og småtryk, som udgik fra trykkeriet i Kattesundet.

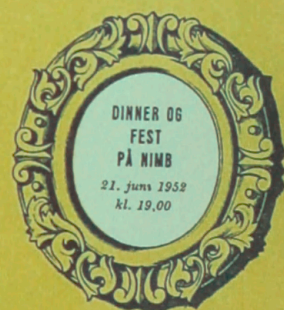
Leif Thomsens reklamegrafik videreførte de gode traditioner fra mellemkrigsårenes asymmetriske typografi med inspiration fra Piet Mondrian og László Moholy-Nagy, men han tog også Imre Reiners ornamenter og de engelske skrive-skrifter med i paletten og gennem 1950'erne, mens stilen i 1960'erne mere blev den helt enkle, befriet for staffage.

Allerede i slutningen af 1940'erne bidrog Leif Thomsen til tidsskriftet *Fra A til Z*, hvor Viggo Naae sammen med bl.a. Kai Pelt og Simon Gullander forsøgte at skabe et innovativt tidsskrift, der forenede den klassiske bogtypografi med foto- og grafisk kunst og reklameverdenen. Tidsskriftet, der rummer nogle af de fineste eksempler inden for disse gener, var imidlertid forud for sin

I dette rum er en meget stram og konsekvent detaljering forenet med en levende rytminsk opbygning af rummets hovedform. Bræt + fuge har sammen med murmål og skiftegangshøjde været modsættende i plan og snit. Træ til beklædning er oregon pine, og fladerne fremstår som rene planer, der indbyrdes klart adskilles med de sorte over- og understykker og hjørnepaste. Træets karakter af beklædning fremhæves ved, at hvert enkelt bræt er skruet på med rundhovede messingskruer.

I 1952 præsenterede *Grafisk Arbejd* Leif Thomsens reklametyposografi — blandt andet med eksempler på indbydelser til kunstudstillinger og skrivelser fra forskellige virksomheder.

Auguste Herbin

Arbejder 1945-1961

Galleri Waldorf

Dr. Olgasvej 12¹ København F Telefon Go. 4610

1945-1961

Herbin
M. 10-17

Herbin
M. 15-17

tid. Interessen var for lille til, at det ambitiøse tidsskrift kunne løbe rundt, og derfor blev det kun til lidt mere end to årgange – i hvilke Leif Thomsen blandt andre viste eksempler på sin bogtypografi. Sidst i årtiet blev der gjort endnu et forsøg på at binde typografer, reklamefolk og tegnere tættere sammen. Sammenslutningen af Industrielle Grafikere (S.I.G.) blev stiftet på initiativ af »cremen« af dansk typografi: Bent Rohde, Eli Reimer, Erik Ellegaard Frederiksen, Austin Grandjean – og Leif Thomsen. Foreningen præsenterede sig for alvor for offentligheden ved en stor udstilling i København i 1961, hvortil Thomsen trykte den store plakat.

Samme år blev Flemming Johansen inspektør på Ny Carlsberg Glyptotek, og hans jagt efter et egnet trykkeri til at fremstille plakater for museet førte ham til Kattesundet:

»Det lå jo hensigtsmæssigt tæt på – men jeg havde også lagt mærke til navnet i flere bøger og set, at han var en god fagmand.«

Thomsens første opgave var plakater, der skulle kunne sættes i sidevinduerne i museets indgang. Det krævede et højt, slankt format. »Han var den første, der lavede plakater i netop den udformning. Og formatet blev derefter vildt efterlignet af andre. Men der lå altså ikke nogen æstetisk overvejelse bag, kun en praktisk«, husker Flemming Johansen. Siden stod Leif Thomsen bl.a. for udformning og trykning af Glyptotekets brevpapir, men

To opslag og omslaget fra Arthur Schopenhauers *Lysførelse*. Martins Forlag 1961.

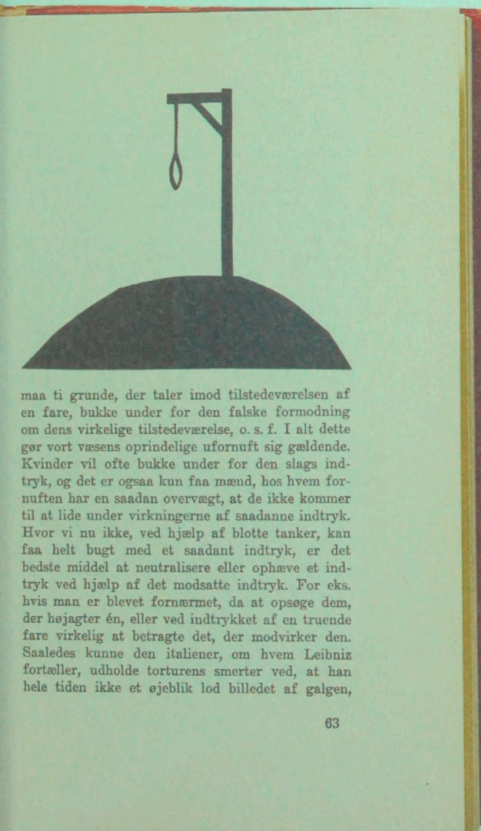
— Den lille, næsten pocketagtige bog med det seriøse indhold blev gjort lidt mere munter af M&O's originale udsmykning.

Martins Forlag København 19

lige, landlige liv, billeder, man danner sig af hjem, omgivelser, ærestegn, ærbødighedsbeviser o.s.v. o.s.v.; «chaque fou a sa marotte», hver har sin kæphest. Ogsaa det billede, man danner sig af sin elskede, hører ofte herhen. At det gaar os saadan, er vel naturligt, thi det anskuelige virker, da det er det umiddelbare, ogsaa mere umiddelbart paa vor villie end begrebet, den abstrakte tanke, der blot giver det almene — uden enkelthederne, hvori netop realiteten ligger — og som derfor kun kan virke middelbart paa vor villie. Og dog er det kun begrebet, som holder ord, og derfor er det et udslag af dannelse og opdragelse kun at stole paa begrebet. Undertiden vil det ganske vist kræve forklaring og omskrivning gennem nogle billeder, men diakret, *cum grano salis*.

XIX. Den foregaaende regel lader sig underordne under den almindelige regel, at man altid og overalt skal være herre over det indtryk, som det øjeblikkelige og anskuelige gør paa én. Dette indtryk er uforholdsmæssig stærkt overfor det blot tænkte og forudvidste; ikke i kraft af sit stof og indhold, som ofte er meget ringe, men i kraft af sin form, der er anskuelig og direkte og som trænger ind paa sindet og forstyrrer dets ro eller faar dets forsmæt til at vakle. Thi det, som foreligger, det anskuelige, virker, da det er let at overse, altid med hele sin magt paa en gang, medens tanker og grunde forlanger tid og ro for at blive tænkt igennem stykkevis, saa at man ikke hvert øjeblik kan have dem helt present. Følgelig søgtes vi dog ved synet af de behageligheder, som vi ifølge modent overlæg har forsaaget; ligeledes krænkes vi af en dom, hvis hele inkompetens vi kender, og vredes over en fornærmelse, hvis foragtelighed vi indser; og ligeledes

Arthur Schopenhauer Livsførelse

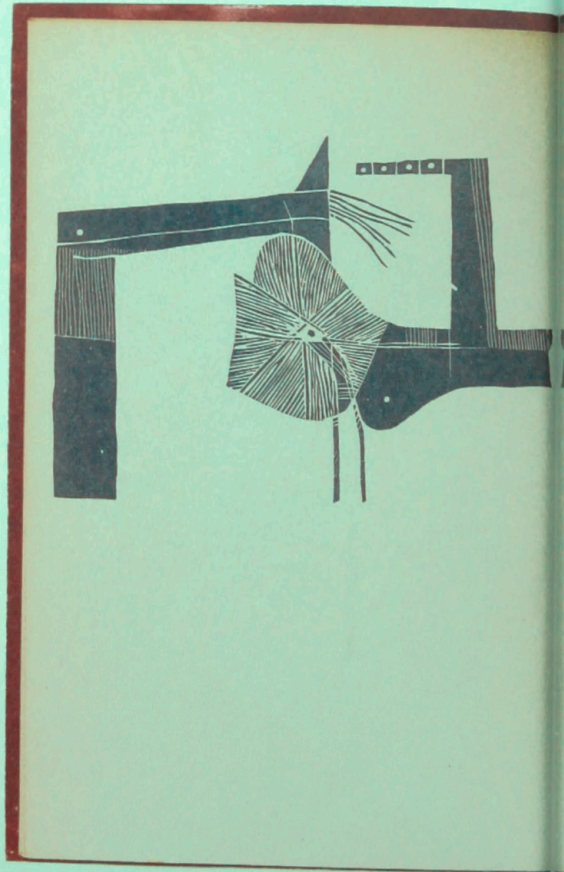

maa ti grunde, der taler imod tilstedeværelsen af en fare, bukke under for den falske formodning om dens virkelige tilstedeværelse, o. s. f. I alt dette gør vort væsens oprindelige ufornuft sig gældende. Kvinder vil ofte bukke under for den slags indtryk, og det er ogsaa kun faa mænd, hos hvem fornuften har en saadan overvægt, at de ikke kommer til at lide under virkningerne af saadanne indtryk. Hvor vi nu ikke, ved hjælp af blotte tanker, kan faa helt bugt med et saadant indtryk, er det bedste middel at neutralisere eller ophæve et indtryk ved hjælp af det modsatte indtryk. For eks. hvis man er blevet fornærmet, da at opsoge dem, der højagter én, eller ved indtrykket af en truende fare virkelig at betragte det, der modvirker den. Saaledes kunne den italiener, om hvem Leibniz fortæller, udholde torturens smerter ved, at han hele tiden ikke et øjeblik lod billedet af galgen,

gjaldt det større plakater til museet, måtte Johansen ty til Permild & Rosengreens litografiske værksted. Leif Thomsen kunne ikke fremstille så store formater, som museets store plakater fordrede. Men også her fortsatte samarbejdet med trykkeren fra Kattesundet. Da Flemming Johansen i 1971 udsendte bogen *Reliefs en bronze d'Etrurie*, fik han Leif Thomsen til at stå for tilrettelæggelsen. »På den betingelse, at den blev fremstillet med fotosats. Det ville han gerne prøve at arbejde med, for han var nysgerrig efter at prøve det nye. Permild trykte den efterfølgende i offset. Det voldte dem en del besværligheder, men deres temperamenter passede godt sammen.«

Også et mangeårigt samarbejde over Sundet har foreviget Leif Thomsens sans for den kvalitetsbevidste merkantile tryksag. Allerede fra begyndelsen af 1950'erne havde han et fornemt samarbejde med reklamebureauet Svenska Telegrambyrå, hvor det kreative makkerpar M&Ö, John Melin og Anders Österlin, var markante skikkelser på bureauets kontor i Malmö.

Leif Thomsen præsenterede en række af Österlins originale træsnit, både som illustration på kalendere og som fantasifulde vignetter i bøger – kongenialt anvendt i Martins Forlags udgave af filosofen Schopenhauers *Livsførelse* fra 1961. Her spinder M&Ö's vignetter sig ind i teksten på forunderlig vis. Og i 1955 udsendte det svenske forlag Image Göran Printz-Påhlsons

Gabrielle d'Estrées
och hertiginnan av Villars

*Gudinnan höll i Handen en Gullspira till at befälla
Wälgern. På sina Käst förde hon sin
Som den lilla Guden Taleman, som dödte braves Brist.
Hennes Ansichte was klart och Majestättigt!
som befälde de starika Wäder och mirrika Stormer at fly undan.*
LES AVANTURES DE TELEMAQUE

Med smala fingrar för ett klavikord
en blå safir som himlens blanka rop
är visare än Damerna av Kallan
I grottan skall hon skrika som en svan

Med bröstets blodstangent och melodi
för mera kunglig frukt och lappar inom kort
en födslobädd av dans som havets vågor
ha vävt av sång och snabba steg

I grottan skall han skrika som en gud
Se – systems öga är en brunn
av öm och vördnadsfull presentation:

I hennes mjuka mun skall avlas
en dag så preciös som mossan
är född ur stenens fadershuvud

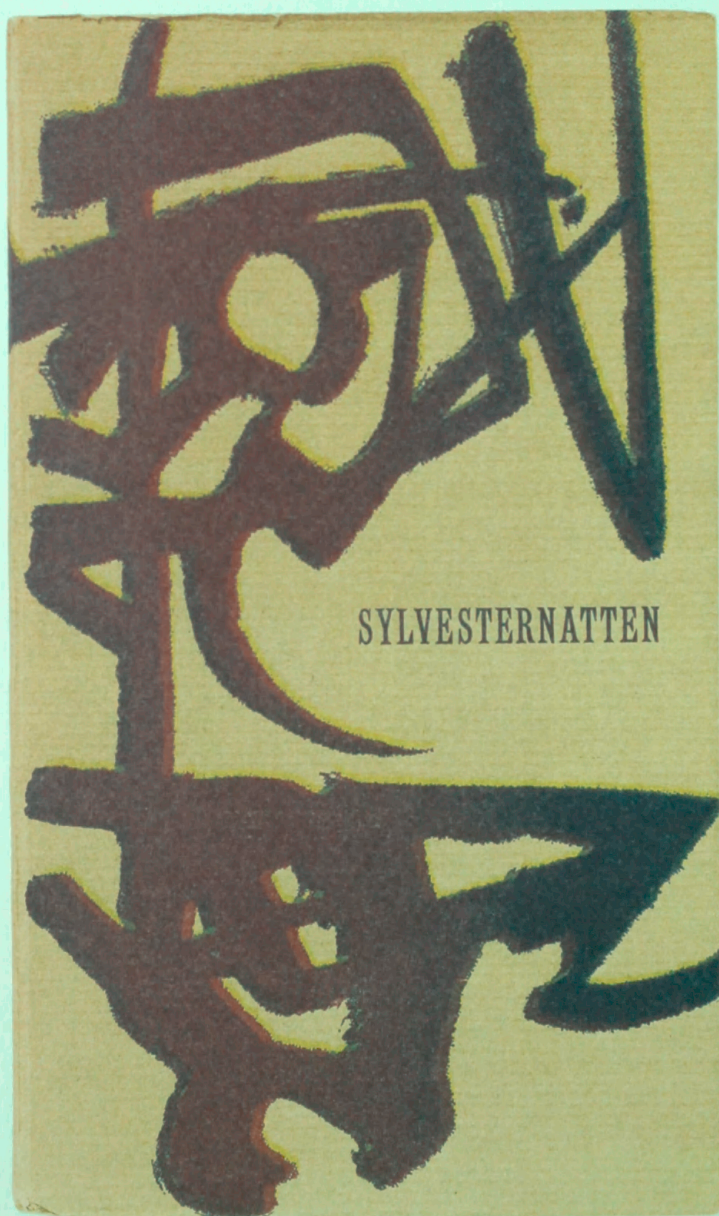
Göran Printz-Råhlsön: *Resan mellan poesi och poesi* 1955. Anders Österlins lavende karakterfulla, enkla träsnit till den svenska lyrikers debutdigtsamling, som blev utsendt på det svenska forlag Image. — Som kontrast till de robuste illustrationer er samlingen häftet med snor efter japansk mönster og forsynet med rødt, glanspapiromslag.

debutdigte *Resan mellan poesi och poesi* med Österlins abstrakte og udtryksfulde træsnit som akkompagnement til Thomsens fint beherskede typografi i bogen, der er indbundet i rødt, blankt omslagspapir og bundet med snor i ryggen. Den neddæmpede tone genfindes også i de digtsamlinger, som Leif Thomsen trykte for Gyldendal i midten af 1950'erne. Her var ingen pynt – intet, der kunne tage opmærksomheden fra ordene.

Grafisk Cirkel

Leif Thomsens sans for typografi førte hurtigt til, at han kom med i Grafisk Cirkel. Sammenslutningen, der var stiftet i 1936 af 12 ambitiøse typografer med det formål at skabe eksperimenterende tryksager, havde brug for nye kræfter, da flere af de stiftende medlemmer var trådt ud. Børge Christensen fra F.E. Bording, faktor Knud E.H. Petersen, J.H. Schultz, og bogtrykker Ib Høy-Petersen var kommet med i kredsen i 1949, og i 1950 blev Eli Reimer medlem af Grafisk Cirkel. Leif Thomsen kom til som den sidste i 1951, men blev faktisk den flittigste udsender af Grafisk Cirkel-publikationer i dens sidste leveår – i alt fem blev det til frem til 1960.

Første bidrag blev udsendt i marts 1952. Det var et beskedent 12-siders hæfte, indeholdende Pär Lagerkvists *Den vrede engel* i helt prunkløst udstyr. Intet selvstændigt titelblad, kun en blå indramning af kapiteloverskriften på første side. Man kan gisne om, hvorvidt den bevidst diskrete stil

SYLVESTERNATTEN

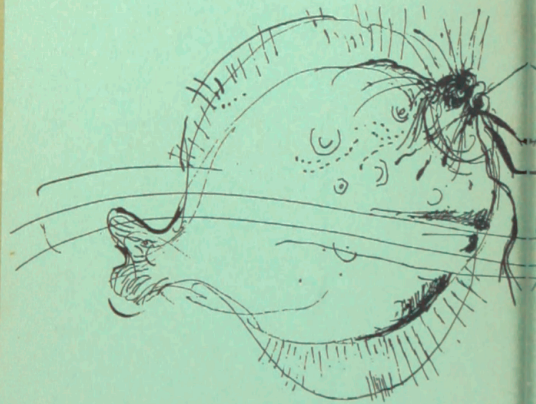
var Leif Thomsens egen, stilfærdige kommentar til den tids bølge af prestigetryk, der blev udsendt fra trykkerierne som vidnesbyrd om, at den tekniske formåen gik mod nye højder. I hvert fald beviste han med udsendelser som *Den vrede engel*, at det ikke er nødvendigt at larme stort og højt for at tiltrække sig opmærksomhed.

Og da Grafisk Cirkel nogle år efter stod ved en korsvej, fordi det efterhånden kneb for medlemmerne at opfylde ambitionerne om hyppige udsendelser, gik Leif Thomsen ind i diskussionen om, hvilken vej der var den rigtige. Mens nogle medlemmer mente, at Grafisk Cirkel skulle koncentrere sig om få, men store og eksklusive udgivelser, satte Leif Thomsen hælene i og mindede sine kolleger om, hvorfor de i sin tid havde stiftet sammenslutningen: »En fluesmækker og en kasse skrift kan overse sagen. Mange bitte ting, jeg har modtaget, har givet mig større glæde end store pragtværker. Hvor det mange gange mere er teknik end ånd«.

Leif Thomsen mente, at flere nye kræfter kunne tilføre sammenslutningen den faglige energi, som flere af de gamle medlemmer tilsyneladende havde mistet. Han foreslog selv typografen Mogens Greve Olsen fra Nakskov som en oplagt kandidat.

At det netop var ham, Thomsen pegede på, er da også ret oplagt, idet Mogens Greve Olsen i begyndelsen af 1950'erne fra sin provinsielle udpost havde vakt opsigt med udsendelsen

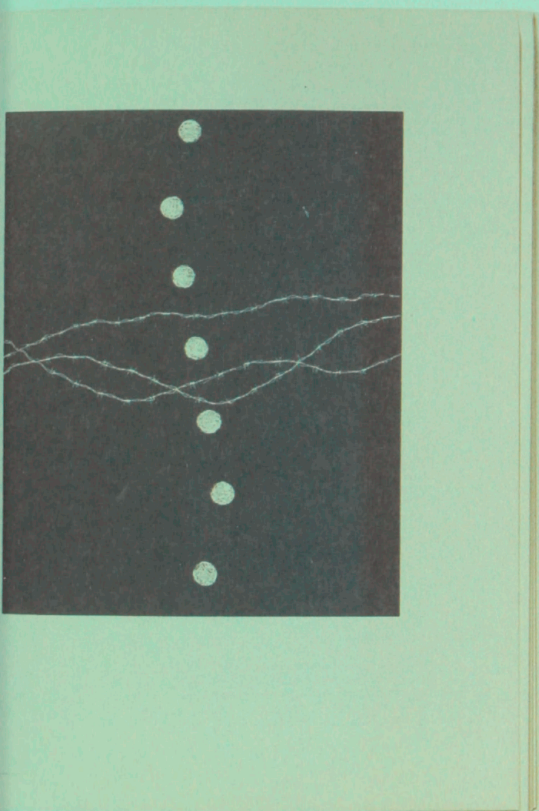
Brødrene Grimm: *Fiskeren og hans kone*. Illustreret af Lars Bo. Udsendt af S. Winklers Eftf., Kolding, i anledning af firmaets 75-års jubilæum 1. april 1967. Tilrettelægning: Leif Thomsen i samarbejde med tpa reklame a/s. — Endnu et eksempel på en af Leif Thomsens specialiteter i trykkeriets senere år: udnyttelsen af hele titelopslaget.

Russell-tribunalet og Vietnamindsamlingen stod i 1967 bag udgivelsen af bogen *Til Vietnam*. Heri gav 17 danske digtere, heriblandt Halfdan Rasmussen, Hans Jørgen Nielsen og Ivan Malinowski luft for frustrationerne over krigen i Asien. Digtene er parret med træsnit af 16 billedkunstnere, bl.a. Palle Nielsen, Per Kirkeby og Svend Wiig Hansen. Bogen er tilrettelagt i den prunkløse stil, som Leif Thomsen udviklede i sine senere år.

Kunne vi glemme

Kunne vi glemme Vietnam kunne vi
glemme krigen i Vietnam kunne vi
glemme Vietnam og Johnson kunne vi
glemme Johnson og bomben kunne vi
glemme bomben i landsbyen kunne vi
glemme ilden fra bomben kunne vi
glemme kvinden i ilden kunne vi
glemme ilden i barnet kunne vi
glemme barnet i asken kunne vi
glemme asken i ovnen kunne vi
glemme ovnen i Auschwitz kunne vi
glemme Auschwitz i Tyskland kunne vi
glemme Tyskland og Hitler kunne vi
glemme Hitler og Franco kunne vi
glemme Guernica og bomben kunne vi
glemme bomben og Hiroshima kunne vi
glemme kunne vi
Vietnam kunne vi
kunne vi
Vietnam?

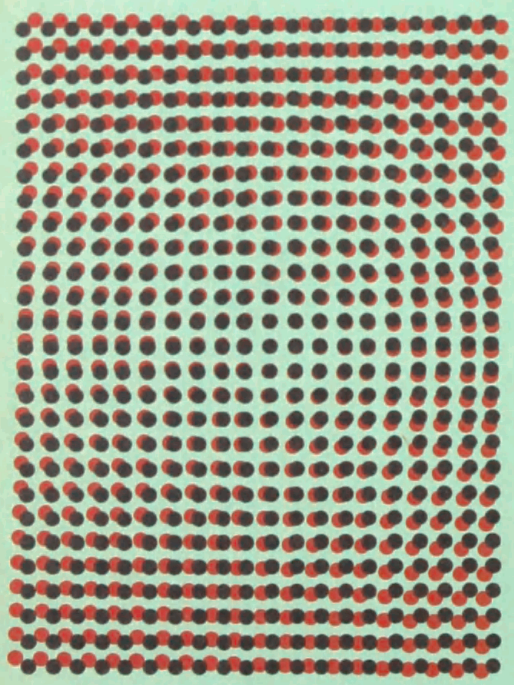
af en fin række privattryk, hvor han benyttede mange af Imre Reiners nye ornamentaler som udsmykning i de teknisk ulastelige tryk.

I deres typografiske opfattelse var de to således helt på linje, men det blev aldrig til medlemskab af det fornemme selskab for Mogens Greve Olsen. Grafisk Cirkel formåede ikke at lukke nye kræfter ind – og sygnede derfor hen. Med Leif Thomsen som en af de få, der kæmpede for eksperimenterne til den bitre ende. Hans sidste bidrag til rækken af Grafisk Cirkel-publikationer blev i 1960 mappen *Erotica* af Antonio Nadiani – en række grafiske blade med medfølgende tekstark – der således forenede ophavsmandens interesse for moderne kunst og eksperimenterende typografi.

Mesters vilje

Korrespondancen mellem Grafisk Cirkels leder og Leif Thomsen afslører måske også, at der var tale om et menneske, der vidste, hvad han ville. Leif Thomsen havde sin helt egen opfattelse af, hvordan en opgave skulle løses – og det var ikke til debat. Han var ubestikkelig med hensyn til sin stil. »Man kunne ikke gå til Leif og tro, at man kunne få ham til at lave noget, som ikke passede ham«, siger Morten Peetz-Schou, grafiker, reklamemand og stiftende medlem af S.I.G.

Leif Thomsen beskrev selv glæden – og udfordringerne – ved sit virke i *Fra A til Z* i 1948, hvor Viggo Naae havde bedt ham beskrive arbejdet med nogle af sine roste publi-

1080 punktum'er sat med 48 punkt

Maj

123 5678910 121314151617 192021222324 2627282930

4 11 18 25

Keld Helmer-Petersen / Egyptienne

kationer. Det vægrede Thomsen sig ved. I stedet fik læseren et sjældent indblik i hans tanker om livet som typograf: »Egentlig har jeg mest lyst til at skrive lidt om vort dejlige fag, »det skønneste i fag i verden«, som Henry Thejls engang udtrykte sig. Hvor mange gode timer beriger det os ikke med – hvor ofte er aftenen og det meste af natten ikke gået, før vi af hensyn til dagens arbejde modstræbende lægger blyant og pensel fra os og går i seng. Og det første næste morgen – et kig på arbejdet – en følelse af glæde og stolthed – i de fleste tilfælde da – og i modsat fald – ja, så er der ikke noget at gøre ved det, man begyndte forfra med lige så stor glæde.« I 1952 udsendte Forening for Boghaandværk bogen *Unge stemmer* – en samling af tidens lyrik-talenter – tilrettelagt af en anden af de typografer, der beskæftigede sig intensst med reklametyposografi. Men Gert Nielsens modernistiske typografi – med lodrette titler i grønt – var for hård kost for mange af foreningens estimerede fagfolk. De rasede mod eksperimentet i en sådan grad, at deres kritik blev samlet i et efterfølgende hæfte ... *Sagt og Skrevet om Unge Stemmer*. Heri erklærede også Leif Thomsen sig uenig med sin sprælske kollega: »Det er altid morsomt at eksperimentere, at prøve noget nyt, at vise lidt personlighed, men det kræver efter min opfattelse tre forudsætninger: intens indleven i opgaven, teknisk smidighed og frem for alt – takt. Hvis et eksperiment [...] kun har udse-

Kalender, udsendt som nytårshilsen fra Leif Thomsen 1959. Hver måned er udsmykket af kunstnere med tilknytning til trykkeriet. De fik til opgave at udforme kalenderbladene, så de viste et udvalg af de skrifter, Leif Thomsen rådede over – uden at det blev en regulær skriftprøvebog. Blandt kunstnerne var fotografen Keld Helmer-Petersen, maleren Gunnar Aagaard Andersen og formgiveren Bo Bonfils. Omslaget med de 1080 punktkummer er udformet af reklamemanden Henry Anton Knudsen.

Ejler Bille
Digte
fra haven

GRÆSK GEOMETRI

ende af at være et eksperiment, så har man ramt ved siden af. Der er afæsket mig en udtalelse om den typografiske udformning af *Unge stemmer*. Dertil er kun at sige, at det som forsøg er såre iøjnefaldende – desværre.»

Intens indleven var der til fulde hos Thomsen i Kattesundet. Han arbejdede tæt sammen med sine medarbejdere. En tidligere ansat har beskrevet stemningen som en form for arbejdsfællesskab, hvor de anderledes og mere kreative opgaver gjorde Thomsens trykkeri til et attråværdigt sted at arbejde. Selv om mester havde sine særheder – ikke kun af faglig karakter. »En dag kunne han være væk. Som forsvundet fra jordens overflade. Efterhånden lærte vi at tage det roligt og fortsætte med arbejdet. For vi vidste, at en morgen – ja, så var han tilbage igen, som om intet var hændt«, erindrer en medarbejder om årene hos den varmblodede chef.

De sidste år

Leif Thomsen var fascineret af Spanien. Og i slutningen af 1960'erne var han nået til en skillevej: Skulle han blive ved – med stigende risiko for at blive kvalt af den fremstormende nye teknik – eller sælge sit byhus og trykkeri for at realisere drømmen om at leve under varmere himmelstrøg? Han valgte at gøre det sidste og rykkede i 1970 sammen med sin kone Marie-Louise til Fuengirola, hvor der ventede ham en række rolige år, hvor omgivelserne bød ham at nyde livet i et behageligt tempo. Han medbragte en kasse skrift

Et udvalg af tryk fra Leif Thomsens lille privattrykkeri i Fuengirola. Serien *Arte de la imprenta* blev afsluttet med nummer 10 i december 1980. Til de seks mindste tryk fik Leif Thomsen fremstillet en smuk, orangestriket kassette. Derudover trykte han småting for venner og bekendte.

og en fluesmækker, som satte ham i stand til fortsat at fremstille publikationer. Ikke i den store stil – men små, enkle tryk, som han udsendte til venner og bekendte under fællestitlen *Arte de la imprenta*, hvoraf den tiende og sidste – med vignetter af M&Ö – blev udsendt i december 1980. Publikationerne indeholdt bl.a. tekster af den norske forfatter Olaf Bull og maleren Ejler Bille, en af Thomsens yndlingskunstnere.

Og således sluttede ringen for Leif Thomsen. Med få midler skabte han sin bogkunst. For fornøjelsens skyld – og helt som han selv ville ha' det. Det gav dansk bogtryk og reklamegrafik enestående bidrag, men selv havde han ikke noget behov for at være i centrum. Leif Thomsen valgte at stå uden for arbejdsgiverforeningen, Københavns Bogtrykkerforening, og antallet af artikler og interviews med ham er yderst sparsomme. Heller ikke, da han døde som 65-årig i Spanien i 1983, bragte de danske fagtidsskrifter nogen nekrolog over en af efterkrigsårenes mest spændende danske grafikere. Den kom så – i lidt forsinket form – i kollegaen Torben Smistrups standardværk *Privattrykket – Det danske privattryk fra 1987*: »Leif Thomsen er også en af de bogtrykkere, der må sættes tre stjerner ved. (...) Jeg har altid været bange for at rode kunst ind i det at arbejde med bøger, skal man gå højt, kan man kalde det kunsthåndværk, og her synes Leif Thomsen at komme nærmere end nogen anden.«

Leif Thomsen ca. 1950.